

TANKÓ BÉLA, 1905–1974, A BIOKÉMIAI INTÉZET ALAPÍTÓJA

Szerkesztette: Virágos Márta

(A Debreceni Egyetem tudós professzorai 6.)

Debreceni Egyetemi Kiadó [Debrecen], 2016, 218 lap

A könyv eredetileg Virágos Márta szerkesztésében, a Debreceni Egyetem tudós professzorai sorozat 6. köteteként jelent meg 2016-ban, melynek alapjául szolgált Fésüs László szerkesztésében megjelent korábbi publikáció Tankó professzor életútjáról.

A 218 oldal terjedelmű kötet Tankó professzor úr életútjának részletes ismertetésével kezdődik professzori kinevezéséig. Ez a fejezet több mint életrajzi adatok precíz kronologikus felsorolása. Az olvasó képet kap a múlt évszázad húszas éveinek közepétől 1947-ig terjedő időszakra jellemző változó akadémiai hangulatról (volt közben egy világháború), az egyetemi történések, kinevezések mechanizmusáról. Tankó professzor úr 1947-ben történt professzori kinevezésével záródik ez a rész. Ezt a kinevezést tekinthetjük egy alapkőletételnek, melynek eredménye egy gyönyörű „épület”, a Debreceni Egyetem mai, modern, nemzetközi hírű biokémiai és molekuláris biológiai oktatása, kutatása.

A következő rész kollégák és tanítványok írásait tartalmazza. Ez a rész Zsindely Attila megemlékezésével kezdődik, melyben bemutatja a Tankó professzor úr által alapított Biokémiai Intézet történetét, a kutatás és oktatás megszervezését, amelynek minden apró mozzanatát figyelemmel kísérte és irányította az intézetvezető. Sok tanítvány, kolléga, tudóstárs emlékezik meg ebben a fejezetben Tankó professzor úrról. Ez a rész egy kortörténeti áttekintés is. A fejezetet írók Tankó professzor úr tevékenységének különféle aspektusairól emlékeznek meg, egyéniségüktől függően. Van, aki a híres tudósról ír, van, aki precíz, szigorú főnökéről, van, aki a kitűnő sportemberről, van, aki a kitűnő szervezőről számol be. Összerakva ezeket a megemlékezéseket, kirajzolódik előttünk Tankó professzor úr színes, bölcs, emberséges, ugyanakkor harcoss egyénisége.

A könyv bemutatja Tankó professzor tudományos munkásságát is. Itt kell kiemelni, hogy Tankó professzor a klasszikus biokémia, a szénhidrát-anyagcsere nemzetközi hírű tudósa volt, és ezt a könyv részleteiben is kitűnően ismerteti. Ő fedezte fel, izolálta és kristályosította a fruktóz-1-foszfátot angliai tanulmányútja során. A hazai nukleinsavkutatás a Debreceni Biokémiai Intézetben kezdődött, jelezve azt, hogy Tankó professzor korán felismerte a biokémia fejlődésének jövőbeni várható irányát, s ezt – nagyon helyesen – a könyv is bemutatja.

A Tankó Béla tudományos munkásságával kapcsolatban írott anyagokból azonban egy dolgot hiányolok, és ez részben e recenzió szerzőjének is a hibája: nincs kihangsúlyozva kellőképpen rendkívüli kreativitása. Ezt hadd pótoljam itt kissé. A recenzió szerzője Tankó professzor közvetlen munkatársa volt, és tudott néhány időskori, olyan szakmai ötletéről, amelyek nagy jelentőségűek voltak, de nem lettek kidolgozva, befejezve. Hadd említsek csak egyet: kitalált, elméletben kidolgozott egy RNS-ek szekvenálására alkalmas módszert, mely az RNS szukcesszív degradációját perjódssavval történő oxidációval oldotta meg. A módszer jelentőségét jelzi az a tény, hogy R. W. Holley alapjaiban hasonló elven, de enzimatisus lebontást alkalmazva szekvenált RNS-t, mely módszerért Nobel-díjat kapott. A módszer néhány kezdeti kísérletét e sorok szerzője végezte el Tankó professzor irányításával.

Tankó professzor úr emlékét hivatott ápolni a *Dr. Tankó Béla-díj*, amelyet a Magyar Biokémikusok Egyesülete adományoz, valamint a *Dr. Tankó Béla-emlékdíj*, amely a Debreceni Egyetem (korábban Orvostudományi Egyetem) díja. A könyv bemutatja mindkét elismerés díjazottjait 2016-ig. Ez a rész egy tudománytörténeti összefoglalónak is tekinthető, hiszen a Magyar Biokémikusok Egyesülete a szakma legjobbjaikat díjazta országos szinten, a Debreceni Egyetem pedig a helyi nagy nevű tanárokat, nem kizárólag az élettudomány művelőit részesítette a kitüntetésben. Így képet kaphatunk egy viszonylag hosszú időszakban a szakma, az élettudomány legjobb hazai művelőiről. A helyi egyetemi díj pedig képet ad arról, kik töltöttek be meghatározó szerepet az egyetem életében, a tudományban és az oktatásban. Értékes része ez is a könyvnek.

A nem bennfentesek számára egy kicsit zavaró lehet a tény, hogy a „*Dr. Tankó Béla Alapítvány*”, amely a *Dr. Tankó Béla-díj* támogatója, csak 1993-ban alapított, viszont az első díjat már 1980-ban odaítélték. Nyilván a díj megalapítását és kiadását már jóval az alapítvány létrejötte előtt elhatározták.

Egy érdekes, „*Képek, dokumentumok*” című rész zárja a könyvet, amely egy más típusú történeti áttekintésnek tekinthető. Fotókat láthatunk Tankó professzor úr családjáról, levelezéséről, sok munkatársáról, kongresszusokról stb. Ez a rész jól kiegészíti, mintegy alátámasztja a korábbiakban leírtakat.

A könyv méltó emléket állít egy nemzetközi híró tudósnek, egy nagyszerű oktatónak, előrelátó szervezőnek s egy nagyszerű, becsületos embernek. A mű azonban tudománytörténeti munkának is tekinthető, amely egy tudós életén keresztül betekintést enged a 20. század hazai tudományának egy kicsi, de jellegzetes szegmensébe.

Aradi János